

Paper prepared for the
EY International Congress on Economics II
"GROWTH, INEQUALITY AND POVERTY"
Ankara, November 5-6, 2015

Gazi University – Department of Economics

EKONOMİK YAKLAŞIM
Quarterly Peer-Reviewed Scientific Journal
Department of Economics - Gazi University

**Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ekonomilerde Dışa Açıklık ve
Gelir Dağılımı İlişkisi**
**[The Relationship Between Openness and Income
Distribution in Developed and Developing Economies]**

Oğuz O.¹

1 Gedik University Vocational School/Banking and Insurance Programme., Instructor, Istanbul,
Turkey

Corresponding author:
onur.oguz@gedik.edu.tr

Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ekonomilerde Dışa Açıklık ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Oğuz O.

Özet

Uluslararası ticaret teorisinin temelleri Smith ve Ricardo'nun Mutlak/Karşılaştırmalı Üstünlükler teorileri ile atılmış, aradan geçen iki asırlık sürede temel varsayımlar geliştirilerek gerçek hayata daha yakın bir hale getirilmeye çalışılmıştır. Günümüzde gelir dağılımı için uluslararası iktisatta temel alınan görüş Heckscher-Ohlin Teorisi (H-O) ve ondan türetilmiş olan Stolper-Samuelson Gelir Dağılımı teorisidir. H-O teorisi klasik görüşe ait varsayımlar olan tam rekabet ve serbest ticareti kesin bir şekilde savunurken, Stolper-Samuelson modelinde ise korumacılığın ülkede kıt olan üretim faktörüne, ithal mallar karşısında avantaj sağlayacağı ve böylece toplam gelir içindeki göreceli payını artırarak gelir dağılımını değiştireceği savunulmuştur. Ancak bir ülke ekonomisinin dışa açıklığının ya da uluslararası ekonomik sisteme entegrasyonunun ülke içindeki gelir dağılımına olan etkisinin yönü konusunda literatürde görüş birliği bulunmamaktadır. Dış ticaretin (ülkenin dış ticaret hacminin GSYİH'sine oranı) ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir dağılımına olan etkilerine yönelik çalışmaların sonuçları oldukça çeşitlidir. Bu çeşitlilik uygulama için seçilen dönem, ülke veya analiz yöntemine dayandırılabilir. Ayrıca ülkelerin gelişmiş ya da gelişmekte olan konumu veya dış ticarete konu olan ürünlerin özellikleri de sonuç üzerinde belirleyicidir. Bu çalışmada Dünya Bankası'nın sınıflandırması kapsamında gelişmiş ülkeleri temsilen üst ve gelişmekte olan ülkeleri temsilen orta-üst gelir gruplarına dahil ülkeler dikkate alınacaktır. 1990-2010 dönemi için dış ticaret ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir adaletsizliği üzerindeki etkisi Gini katsayısı aracılığıyla analize tabi tutulacaktır. Çalışmada ülkeler arası gelir dağılımı farklılığından ziyade, ülke içi gelir dağılımındaki değişimin nedenleri dışa açıklık çerçevesinde açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gelir Dağılımı, Dış Ticaret, Yabancı Sermaye Yatırımları, Gini Katsayısı

JEL Sınıflaması: D31, D63, F10, F60

The Relationship Between Openness and Income Distribution in Developed and Developing Economies

Abstract

The principles of the international trade theory started with Absolute/Comparative Advantages Theories of Smith and Ricardo. Economists, who work for these theories, has been trying to adapting these to real life for the last two centuries. Nowadays basic principle of the income theory in international economics is accepting as "Heckscher-Ohlin Model (H-O)" or Stolper-Samuelson Distributional Theory, which has derived from H-O. While H-O model defends perfect competition market model and free trade, Stolper-Samuelson asserts that protectionism gives an advantage to scarce factor against to imported goods, therefore protectionism will change the income distribution in favor of the scarce factor. But there is not a consensus of direction between trade openness or economic integration and income distribution within countries. There are wide range of conclusion for the effect of Foreign trade (as (Import+Export)/GDP) and foreign direct investment to income distribution. This range could be about the selected period, countries or methodology. Moreover, situation of countries like delevoped or developing and characteristics of the imported or exported goods effects the conclusion of the relation. In this paper I estimated an econometric model for the high income countries (as developed) and upper-middle income countries (as developing) over the period 1990-2010. Independent variables are foreign trade as a percentage of GDP and foreign direct invesment as a percentage of GDP. My aim is to analyse the effects of these variables upon income distribution as Gini.

Keywords: Income Distribution, Foreign Trade, FDI, Gini Coefficient

JEL classification: D31, D63, F10, F60.

1. GİRİŞ

Dış ticarete ihracata çok fazla önem veren ve temel amacı hazinenin altın stoğunu artırmak olan Merkantilizmi takiben, uluslararası ticaret ile ilgili ilk bilimsel çalışma, Adam Smith'in "Ulusların Zenginliği" adlı yapıtıyla olmuştur. Mutlak Üstünlükler yaklaşımına dayalı olarak dış ticaret teorisi oluşturmaya çalışan Smith'in görüşlerini yaklaşık kırk yıl sonra David Ricardo "Politik Ekonominin ve Vergilemenin Temel İlkeleri" adlı yapıtında bahsettiği "Karşılaştırmalı Üstünlükler" teorisi ile geliştirmiştir. Arz yanlı bir yaklaşım içeren Ricardo'nun teorisine göre ülkeler karşılaştırmalı olarak daha etkin olduğu malların üretiminde uzmanlaşmalı ve bunları ihraç ederek, iç piyasada üretimi pahalıya gelecek ürünleri dışarıdan ithal etmelidirler. Ülkeler böylece kıt kaynaklarını en etkin şekilde kullanır ve dış ticaret sayesinde de ekonomik refahlarını en yüksek seviyeye ulaştırmış olacaklardır. (Seyidoğlu, 1999: 17-20)

Ricardo'nun modelini oluştururken kullandığı bazı varsayımlar günlük hayattaki uygulamalar ile çelişmektedir. Bu nedenle aradan geçen iki asırlık süre boyunca modeldeki bazı

eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. John Stuart Mill, talep koşullarına yer vererek iç maliyet oranlarına göre iki ülke arasındaki ticaret hadlerinin hangi düzeyde olacağını ilk kez açıklayan iktisatçı olmuştur. Alfred Marshall ise ihrac miktarı, ithal miktarı ve uluslararası fiyat oranını dikkate alarak teklif eğrileri yöntemini geliştirmiş ve böylece hem arz hem de talep koşullarını dış ticaret teorisine daha belirgin olarak yerleştirebilmiştir. (Seyidoğlu, 1999:45-46)

Smith, Ricardo ve Mill, emek verimliliği farklarının yurtiçi üretim koşullarını etkilediğini belirtmişlerdir. Ancak uluslararası emek verimliliğinde farklılık doğuran etkenler üzerine çalışma yapmamışlardır. Teorideki bu açıklık, 1919'da Eli Hecksher tarafından yayınlanan "Faktör Oranları Teorisi" yaklaşımı ile giderilmeye çalışılmıştır. Hecksher'i takiben öğrencisi Bertil Ohlin teoriyi geliştirmiş ve Faktör Oranları Teorisi Hecksher-Ohlin Yaklaşımı olarak anılmaya başlanmıştır. Teori temel olarak iki varsayıma dayanır: Ülkelerin faktör donatımları bakımından birbirinden farklı olması ve malların faktör yoğunluklarının birbirinden farklı olması. Bu varsayımlar altında ülke zengin olarak sahip olduğu üretim faktörüyle üretilen mallarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Yani bu malların üretiminde uzmanlaşmalı ve onları ihrac etmelidir. Hecksher-Ohlin Yaklaşımı üzerinden dört farklı teorem elde edilebilir: Faktör Donatımı Teorisi (Ülkeler zengin olarak sahip olduğu faktörü yoğun kullanan malların üretiminde üstünlüğe sahiptir), Faktör Fiyatları Eşitliği Teorisi (Serbest ticaret, ülkeler arası faktör fiyatlarını eşitlet), Rybczynski Teoremi (Tam istihdam koşulları altında bir faktörün arzı arttığında bu faktörü yoğun olarak kullanan malın üretimi genişler; arzı sabit kalan faktörü yoğun kullanan malın üretimi ise daralır) ve Stolper-Samuelson Gelir Dağılımı Teoremidir. (Seyidoğlu, 1999: 63-70)

Dış ticaretin faktör fiyatlarına, dolayısıyla ülkedeki gelir dağılımına etkisi konusundaki en önemli çalışmalardan birisi 1941 tarihli Stolper-Samuelson Gelir Dağılımı Teorisidir. Klasik ve Neo-Klasik yaklaşımların serbest ticareti yüceltip; korumacılığı kötüleyen bakış açısına karşılık Stolper-Samuelson modelinde korumacılıktan belli bir kesimin faydalanabileceğini belirtilmiştir.

Stolper ve Samuelson (1941) yayınlamış oldukları çalışmalarında iki ülkeli, iki mallı ve iki üretim faktörlü bir model üzerinde; korumacılığın (tarifeler veya diğer yöntemler) ülkede kit olan üretim faktörüne, ithal mallar karşısında avantaj sağlayacağını ve böylece toplam gelir içindeki göreceli payını artıracaklarını savunmuşlardır. Klasik yaklaşımdan temel farklılık da burada ortaya çıkmaktadır; çünkü klasik ticaret teorisi ancak serbest ticaretin, ülke refahına faydasının olabileceğini savunmaktadır.

Çalışmada ülke ekonomilerinin dışa açıklıklarının ülke gelir dağılımı üzerindeki etkisi test edilecektir. Bu amaçla kişi başına gelir düzeyi üst 40 ve orta-üst olan 30 ülke analize tabi tutulmuştur. Bu ayırmda Dünya Bankası'nın Atlas metoduyla yaptığı sınıflandırma dikkate alınmıştır. Ayrıca önemli ölçüde veri eksikliği olan ülkeler ile şehir ve küçük ada devletleri kapsam dışı bırakılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü genel bir literatür özeti sunmaktadır. Burada dikkati çeken ilk unsur, ülkelerin dışa açıklığının gelir dağılımı üzerinde net bir etkisinin olmadığı; döneme, seçilen ülkelere ve veri setlerine göre farklı sonuçlar doğabildiğidir. Üçüncü bölümde ise gelir

dağılımı adaletsizliğini temsil eden Gini katsayısı, ilgili ülkelerin dış ticaret hacminin gayrisafi yurt içi hasıllarına olan oranı ve ülkeye yönelik yabancı doğrudan yatırımlar stoğunun gayrisafi yurtiçi hasılaya oranı ile kıyaslanmıştır.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Bir ülke ekonomisinin dışa açıklığının ya da uluslararası ekonomik sisteme entegrasyonunun ülke içindeki gelir dağılımına olan etkisinin yönü konusunda literatürde görüş birliği bulunmamaktadır. Dış ticaretin (ülkenin dış ticaret hacminin GSYİH'sine oranı), doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının, küreselleşmeye uyumun (Washington ve Post-Washington Konsensüsleriyle) gelir dağılımına olan etkilerine yönelik çalışmalar oldukça çeşitlidir.

Dış ticaretin ülke içi gelir dağılımını iyileştirdiğini savunan görüşlerin bir kısmı aşağıda özetlenmiştir:

Chakrabarti (2000), ülkeler arası regresyon analizi yöntemiyle Dış Ticaret Hacmi/GSYİH oranı ve Gini Katsayısı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, uluslararası ticarete katılımın gelir eşitsizliğini belirgin ölçüde azalttığını göstermiştir. Çalışmada 73 ülkenin 1985 yılına ait verileri kullanılmıştır. Buna göre ülkenin Dış Ticaret Hacmi/GSYİH oranındaki her 1 puanlık artış, Gini katsayısının %0,18 azalmasını sağlamaktadır. Çalışmadan çıkan bir diğer sonuç da, ticaretle sağlanan büyümenin, gelir eşitsizliğinin azalmasının yanında toplam gelir seviyesinin de artmasının sağlandığıdır.

Calderon ve Chong (2001), 1960-1995 dönemine ait ve 5 yıllık ortalama değerlerin dikkate alındığı, 102 ülkeyi kapsayan dinamik panel veri analizi yöntemiyle analiz yapmışlardır. Çalışmada dışsal sektörün gelir dağılımına olan etkisini ölçmek için ihracat ve ithal malların fiyat oranlarının logaritmik değerleri, Dış Ticaret Hacminin GSYİH'ye oranı, petrol dışı hammadde ve imalat sektörü ihracatının toplam ihracata olan oranı, ödemeler dengesi ve döviz kuru gibi bağımsız değişkenler kullanılmıştır. Modellemede ayrıca mevcut Gini katsayısını belirleyen değerler arasında, bir önceki döneme ait Gini katsayısı da dikkate alınmış ve önemli bir değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya göre, birincil sektörlere dayalı ihracat, gelir eşitsizliğini bozucu; imalata dayalı ihracat stratejisi ise düzeltici bir etki yaratmaktadır. Genel olarak bakıldığında ise, dış ticaret hacmindeki %5'lik bir artışın Gini katsayısını uzun vadede 1,26 puan azalttığı tespit edilmiştir.

Değer (2006), 68 az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke üzerinden yatay kesit regresyon analizi yapmıştır. 1975-2002 dönemini içeren analiz, açıklık derecesindeki her %1'lik artışın, Gini katsayısını %0,12 oranında azalttığını göstermiştir.

Castro (2011), 1980-1998 dönemi için 93 ülkeye ait verileri panel veri yöntemiyle analiz etmiştir. Makro ekonomik denge ve yüksek yönetim (high-governance) koşulları altında dış ticaretin gelir dağılımındaki adaletsizliği azalttığı sonucuna varılmıştır. Aksi koşullarda ise dış ticaretin gelir dağılımına bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Çalışmada ayrıca doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının etkisini de gözlemlenmiş ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı/GSYİH oranındaki her %1,7'lik artışın uzun vadede Gini katsayısını 0,61-

0,75 puan aralığında artırdığı sonucuna ulaşmıştır. (sırasıyla düşük ve yüksek yönetim koşulları altında) Sektörel bazlı incelemesinde ise birincil sektörü esas alan ihracat odaklı büyüme stratejisinin gelir dağılımına olumlu katkısının olmadığı; imalat sanayisini esas alan ihracat odaklı büyüme stratejisinin ise özellikle düşük yönetim koşulları altındaki ülkelerde adaletsizliği azalttığı sonucuna ulaşmıştır.

Asteriou, Dimelis ve Moudatsou (2014), AB-27 grubu ülkelerinin 1995-2009 dönemi için gelir eşitsizliği ile ticari ve finansal alandaki küreselleşmenin ilişkisini panel veri tekniği ile incelemişlerdir. AB ülkelerini Çekirdek (Kurucu), Çevre, Yüksek Teknolojiye Sahip ve Yeni Üyeler olarak alt gruplara ayırmışlardır. Yapılan analiz, ticari küreselleşme olarak ifade edilen dış açıklığın AB-27 grubunun genelinde gelir eşitsizliğini azalttığını göstermiştir. Alt gruplar bazında ise Çekirdek ve Yeni Üyeler için azaltıcı etki göstermiş; diğer alt gruplar için etkisiz kalmıştır. Genel sonucun azaltıcı nitelikte olması ise emek ve sermaye hareketliliğinin bölge içerisinde yüksek düzeyde olmasına bağlanmıştır. Ticari küreselleşmedeki bu genel olarak olumlu etkiye karşılık, Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları, Sermaye Piyasalarının Kapitalizasyonu ve Sermaye Hesaplarının Açıklığı gibi verilerle teste tabi tutulan finansal küreselleşmenin eşitsizliği yükseltici etki yaptığı görülmüştür.

Artan ve Kalaycı (2014), 1995-2005 dönemi için üst-gelir grubunu temsilen 28 OECD ülkesi ve orta-üst gelir grubunu temsil eden 35 ülkeyi kapsayan ve panel veri analizi yöntemini kullandıkları çalışmalarında dış açıklığın analize konu tüm ülkelerde gelir adaletsizliğini azalttığı; buna karşılık doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının adaletsizliği artırıcı etkisinin olduğunu belirtmişlerdir.

Dış ticaretin gelir dağılımı adaletsizliğini azaltacağını söyleyen araştırmalara karşı tam ters görüşte olan çalışmalar da bulunmaktadır.

Bergh ve Nilsson (2010), 28 üst, 37 orta gelir grubuna dahil ülkeden oluşan bir veri setiyle ekonomik özgürlükler ve küreselleşmenin gelir dağılımı adaletsizliğine etkisini panel veri analizini kullanarak test etmişlerdir. 1970-2005 arasını kapsayan ve beş yıllık ortalama değerlerin kullanıldığı analiz sonucunda dış ticareti ve uluslararası sisteme entegrasyonu amaçlayan politika reformlarının gelir dağılımında adaletsizliği artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak ekonomilerdeki deregülasyon sürecinin ise gelir dağılımı adaletsizliği ile bir ilgisini tespit edememişlerdir.

Çelik ve Basdas (2010) gelişmiş, gelişmekte olan ve Güneydoğu Asya mucizesini yaratan ülkelere ilişkin 16 örnekleme 1995-2007 dönemi için bir çalışma yapılmıştır. Buna göre ekonomide dış açıklık ile uluslararası rekabet; ücretli ve düşük vasıflı işçi kesiminde daha sert hissedildiği için, gelir dağılımı adaletsizliğini artırıcı bir etki yaratmıştır. Bir ülkeye olan doğrudan yabancı sermaye yatırımları, gelişmiş veya gelişmekte olan ülke farketmeksizin, gelir dağılımı durumunu iyileştirmektedir. Buna karşılık Güneydoğu Asya ülkelerinde ise tersi bir sonuç elde edilmiştir. Bir başka ülkeye olan yabancı sermaye akımları ise, esas ülkede özellikle vasıfsız emek üzerinde işsizlik baskısı yarattığı için olumsuz etkilere yol açmıştır. Yine de bazı dönemlerde ya da bazı özel ekonomik koşullarda sermaye çıkışlarının Gini katsayısını azalttığı da görülmüştür.

Zhu ve Trefler (2005), Kuzey ve Güney ülkeleri şeklinde bir ayrıma gitmişler; vasıflı ve vasıfsız emek geliri üzerinden ücret eşitsizliğinin ülkelerin ihracatlarıyla olan ilişkini incelemişlerdir. 1983-1997 dönemine ait ve 20 ülkeyi kapsayan çalışmalarında Güney ülkelerinin ücret eşitsizliğindeki artış ile özellikle vasıflı emek gerektiren ürün ihracatı arasında pozitif bir ilişki saptamışlardır. Bu durumu da Güney'in Kuzey'e yetişmek için yapmaya çalıştığı teknolojik atılım hamlelerinin bir sonucu olarak kabul etmişlerdir. Güney'deki ucuz vasıflı emeğe yönelik talep, bu bölgede vasıflı emeğin, vasıfsız emeğe karşı gelirini artırırken, Kuzey'de ise tam tersi yönde, vasıflı emeğin gelirini azaltmıştır. Özetle dış ticaret ve Güney ülkelerinin ihracat kompozisyonundaki teknolojiye bağlı değişim, ücret adaletsizliğini daha da artırmaktadır.

Dış ticaret ile gelir dağılımı adaletsizliği arasında anlamlı bir ilişki kuramayan; ya da kısa ve uzun vadede farklı etkiler meydana getireceğini savunan çalışmalar da mevcuttur. Milanovic (2002), hanehalkı gelir anketlerine dayalı olarak en üst %10 ve en düşük %10'luk kesimin gelirlerini oranlayarak bir çalışma yapmıştır. Burada yıllık geliri 4000 USD'nin altında olan ülkelerde dış açıklık oranının artışından özellikle en zengin kesimin faydalandığı; buna karşılık yıllık gelir düzeyi arttıkça dış açıklığın daha ziyade alt ve orta gelir grubuna fayda sağladığını belirtmiştir.

Franco ve Gerussi (2013), 1990-2006 dönemi için 17 Geçiş Ekonomisi ülkesini kapsayan bir çalışma yapmışlardır. En Küçük Kareler Kukla Değişken Yöntemi ve Sabit Etkiler modellerini birarada kullandıkları analizlerinde, dış ticaret ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının tek başlarına söz konusu ülkelerde etkili olmadığını; ancak ithalatın gelir dağılımını kısa vadede bozucu, uzun vadede ise iyileştirici etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Bu sonucu, özellikle teknoloji transferine bağlamışlar ve ilgili ülkelere teknolojik altyapıyı geliştirebilmek için yeterli imkan/zaman tanınması halinde bozucu etkinin azaltılabileceğini göstermişlerdir.

Konu ile ilgili son olarak uluslararası kurumların raporlarına bakıldığında dış ticaret ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin bağımsız araştırmalarla genelde paralellik gösterdiği görülmektedir.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD, 2012) için hazırlanan raporda gelir dağılımı ve dış açıklık konusunda genel bir literatür taraması yapılmış ve analize dayalı doğrudan bir sonuca ulaşmamakla birlikte, liberalizasyonun gelir dağılımını bozucu etkisi olduğunu kabul etmiştir.

Jaumotte, Lall ve Papageorgeou (2008), IMF tarafından yayınlanan çalışmalarında, 1981-2003 dönemini kapsayan ve 20'si gelişmiş, 31'i gelişmekte olan toplam 51 ülkeli bir çalışma yapmışlardır. Ortalama Tarife Oranları ve Petrol Dışı İhracat-İthalat Toplamının GSYİH oranı üzerinden hesaplanan ticari açıklığın, gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığı tespit edilmiştir. Buna karşılık sermaye hesapları açıklığını gösteren Chinn-Ito Endeksi, Finansal Varlık/GSYİH ve Yabancı Doğrudan Sermaye Yatırımları Varlığı Stoğu/GSYİH oranları üzerinden hesaplanan finansal açıklığın ise gelir dağılımını daha da bozucu etki yarattığı hesaplanmıştır. Çalışmada ayrıca tarım sektöründeki istihdamın bozucu, imalat sektöründeki

istihdamın ise düzeltici etki meydana getirdiği, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının vasıflı emeğe ve teknoloji ağırlıklı sektöre talep yarattığı için bozucu etki meydana getirdiği tespit edilmiştir. Gini katsayısındaki yıllık ortalama %0,45 artışın %0,35'inin teknoloji; %0,10'unun ise ticari ve finansal küreselleşme ile açıklandığı da çalışmanın diğer bulguları arasındadır.

Görüldüğü üzere, dış ticaret ve ekonomide dışa açıklığın gelir dağılımı üzerindeki etkisini net olarak belli bir yönde olduğu söylenememektedir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde ağırlıklı olarak adaletsizliği artırıcı bir yapısının olduğu söylenebilir. Bunda yapılan ticaretin, ülkedeki küçük bir gruba fayda sağlaması ya da oluşturduğu refah artışının toplumun geneline yayılmaması gösterilebilir. Benzer şekilde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının da özellikle vasıflı ve vasıfsız emek arasındaki ayrımı kuvvetlendirdiği ve hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkeler açısından adaletsizliğin büyümesine katkı yaptığı belirtilebilir.

3. VERİ SETİ

Çalışmada gelir dağılımı adaletsizliğini temsilen Gini katsayısı kullanılmıştır. Gelir dağılımına yönelik yapılan çalışmalar anket ya da vergi kayıtları gibi belgelere dayanmakta ve bireysel, hanehalkı, bireysel eşdeğeri hanehalkı geliri gibi çeşitli ölçeklendirmelere tabi tutulmaktadır. Bu nedenle çok ülkeli analizlerde veri setinin uyumlaştırılması en önemli sorun olarak yaşanmaktadır. Bu sorunu ortadan kaldırmak için Solt (2009) tarafından düzenlenen ve diğer veri setlerindeki bilgilerden derlenerek uyumlaştırılan "Standardized World Income Inequality Database – SWIID" kullanılmıştır.¹

Ülkelerin uluslararası ekonomik entegrasyonu, literatürdeki çalışmalar da dikkate alınarak iki alt başlıkta derlenmiştir: Uluslararası Ticaret ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları. Uluslararası ticaret için Dünya Bankası veri tabanı, doğrudan yabancı sermaye stoğu verileri için UNCTAD veri tabanı kullanılmıştır.

Çalışmada kullanılan değişkenlerin açıklaması ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1: Değişkenler

DLGINI	Vergi ve transferler sonrası oluşan Gini katsayısının logaritmik değerlerinin farkı
DLTRADE	Dış ticaret hacminin ülke GSYİH'sine oranının logaritmik değerlerinin farkı
DLFDI	Ülkeye yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırım stoğunun GSYİH'ye oranının logaritmik değerlerinin farkı

Çalışmanın dönemi 1990-2010 yılları olarak sınırlandırılmıştır.

¹ Bu çalışmada dikkate alınan veri setleri United Nations University WIDER WIID Database, OECD Income Distribution Database, Socio-Economic Database for Latin America and the Caribbean – CEDLAS, Dünya Bankası, Eurostat, Birleşmiş Milletler Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu, World Top Incomes Database, University of Texas Inequality Project ve Luxembourg Income Studies - LIS'tir.

4. ANALİZ

Çalışma iki ana gruba ayrılmıştır. İlk olarak gelişmekte olan ülkeleri temsilen 30 orta-üst gelir grubundaki ülkenin gelir dağılımının uluslararası ticaret ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarından etkilenmesi analiz edilmiştir. Bunu takiben gelişmiş ülkeleri temsil eden 40 üst gelir grubundaki ülkenin verileri test edilmiştir.

Çalışmada veri setleri arasındaki dönemsel uyumsuzluklar nedeniyle dengeli olmayan statik panel veri yöntemi kullanılmış ve analize tabi olan ülkeler belirli bir kurala göre seçildiği için sabit etkiler modeline göre çalışma yapılmıştır. Ayrıca veriler doğal logaritmalarının farkı alınarak test edilmişlerdir. (Değişken kısaltmalarının başında bulunan d ve l harfleri, bunu temsil etmektedir)

Tablo 2: Gelişmekte Olan ve Gelişmiş Ülkeler İçin Korelasyon Matrisi

	Gelişmekte Olan Ülkeler			Gelişmiş Ülkeler		
	DLGINI	DLFDI	DLTRADE	DLGINI	DLFDI	DLTRADE
DLGINI	1			1		
	-			-		
DLFDI	0.008846	1		0.113329	1	
	(0.8394)	-		(0.0017)	-	
DLTRADE	-0.02744	0.155928	1	0.081171	-0.06702	1
	(0.5261)	(0.0004)	-	(0.0237)	(0.0657)	-

Korelasyon matrisi sonuçlarına göre Gini katsayısı ile ülkelerin dış ticaret hacmi/GSYİH oranı arasında gelişmekte olan ülkeler için ters; gelişmiş ülkeler için de doğru orantı bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, ekonomide dışa açıklık, gelişmekte olan ülkeler açısından gelir dağılımını düzeltici bir etki meydana getirmektedir. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerin ihraç ettikleri ürün sepetine bağlı olarak, özellikle vasıfsız veya orta düzey uzmanlık getiren işlerde çalışanlara olan talebin artması ve dolayısıyla bu grubun gelir seviyesinin iyileşmesi olarak açıklanabilmektedir. Buna karşılık gelişmiş ülkelerde ise gelir dağılımını bozucu bir sonuçla karşılaşmıştır. (%1 anlamlılık düzeyinde) Bu durum, özellikle yüksek nitelik gerektiren ve genelde gelişmiş ülkelere gerçekleştirilen üretim alanlarında çalışan personelin gelir düzeyinin artması; buna karşılık rekabet nedeniyle düşük vasıf gerektiren ürünlerin ithal edilerek daha ucuza mal edilmesi şeklinde ifade edilebilir.

Doğrudan Yabancı Sermaye Stoğu/GSYİH oranı ile Gini katsayısı arasında ise hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere pozitif yani gelir dağılımını bozucu etki tespit edilmiştir. Burada yine gelişmiş ülkeler için ilişkinin %1 anlamlılık düzeyi bulunmaktadır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları belirli bölgeler ya da sektörler için yapıldığında, yatırım alamayan alanlar aleyhine bir avantaj yaratmakta; o sektörlerde/bölgelerdeki üretim faktörlerine olan talebi artırmaktadır. Bu da gelir dağılımı adaletinde olumsuz bir etki oluşmasına yol açmaktadır.

Gini katsayısı açıklayıcı değişken olarak dikkate alındığında sabit etkili panel veri analiz sonuçlarına göre hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için istatistiksel olarak anlamsız çıkmıştır. Bu açıdan Milanovic (2002) ile Franco ve Gerussi (2013) çalışmalarına paralel olacak şekilde net bir etki tespit edilememiştir.

Tablo 3: Panel Veri Analiz Sonuçları

	Katsayı	Standart Hata	t-İstatistiği
Gelişmekte Olan Ülkeler			
DLTRADE	-0.015511	0.015234	-1.018162
DLFDI	-0.003072	0.006134	-0.500826
C	0.001936	0.001663	1.164404
Gelişmiş Ülkeler			
DLFDI	0.008645	0.00442	1.956055
DLTRADE	-0.001624	0.012645	-0.128463
C	0.003676	0.001069	3.437738

5. SONUÇ

Adam Smith'in Ulusların Zenginliği eserinde yer bulan Mutlak Üstünlükler Teorisini takip eden süre içerisinde ülkeler arası ticaretin etkileri üzerine çalışmalar yapılmıştır. Özellikle klasik ekole bağlı araştırmacıların analizleri serbest ticaretin her koşulda ülkelerin refahına fayda sağlayacağını savunmuşlardır. Stolper-Samuelson teorisi ise, iki ülkeli, iki mallı ve iki üretim faktörlü bir model üzerinde; korumacılığın ülkede kıt olan üretim faktörüne, ithal mallar karşısında avantaj sağlayacağını ve böylece toplam gelir içindeki göreceli payını artıracığını savunmuşlardır.

Ülkelerin uluslararası ekonomik sisteme entegrasyonunun gelir dağılımı üzerindeki etkileri farklı değişkenlere bağlı olarak incelenmektedir. Bunlar arasında en yaygın olanları dış ticaret hacminin GSYİH'ye oranı ile doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının GSYİH'ye oranıdır. Yapılan çalışmalar döneme veya seçilen ülke ve analiz yöntemine göre farklı sonuçlar arzetmektedir.

Bu çalışmada da 1990-2010 dönemi için 40 gelişmiş ve 30 gelişmekte olan ülke için söz konusu değişkenler dikkate alınarak analiz yapılmıştır. Bu analiz sonuçlarına göre, Gini katsayısı ile Dış Ticaret Hacmi/GSYİH oranı ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırım Stoğu/GSYİH oranı arasında istatistiksel açıdan anlamlı sonuçlar elde edilememiştir.

REFERANSLAR

- Artan, S., Kalaycı, C. (2014). Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Dışa Açıklık, Demokrasi ve Gelir Dağılımı İlişkisi, Sosyal Güvenlik Dergisi, 4(2), 69-88
- Asteriou, D. Dimelis, S. Argiro Moudatsou, (2014). Globalization And Income Inequality: A Panel Data Econometric Approach for the EU27 Countries, Economic Modelling, 36, 592-599

- Bergh, A. & Nilsson, T., (2010). Do Liberalization And Globalization Increase Income Inequality?, *European Journal of Political Economy*, 26, 488-489
- Calderón, C. Chong, A. (2001). External sector And Income Inequality In Interdependent Economies Using a Dynamic Panel Data Approach, *Economic Letters*, 71, 225-231
- Castro, G.A. (2011). The Effect of Trade and Foreign Direct Investment on Inequality: Do Governance and Macroeconomic Stability Matter?, *Economía Mexicana, Nueva Epoca*, 20(1), 181-219
- Çelik, S.,Basdas, Ü. (2010). How Does Globalization Affect Income Inequality? A Panel Data Analysis, *International Advances in Economic Research*, 16(4), 358-370
- Chakrabarti, A. (2000). Does Trade Cause Inequality?, *Journal of Economic Development*, 25(2),1-21
- Değer, M.K. (2006). Ticari Liberalizasyon ve Gelir Ve Dağılımı: Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Bir Analiz, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61(2), 63-87
- Franco C., Gerussi E., (2013). Trade, Foreign Direct Investment (FDI) and Income Inequality: Empirical Evidence From Transition Countries, *The Journal of International Trade & Economic Development*, 22(8),1131-1160
- Jaumotte F., Lall, S., Papageorgiou, C. (2008). Rising Income Inequality: Technology or Trade and Financial Globalization?, *IMF Working Paper*, WP/08/185,1-38 <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp08185.pdf> (E.T.: 14.07.2015)
- Milanovic B. (2002). Can We Discern The Effect Of Globalization On Income Distribution? Evidence From Household Surveys, *The World Bank Economic Review*, 19(1) 21-44
- Seyidoğlu, H. (1999) *Uluslararası İktisat Teori, Politika ve Uygulama*, Geliştirilmiş 13. Baskı, İstanbul: Güzem Yayınları, İstanbul
- Solt, F. (2009). Standardizing the World Income Inequality Database, *Social Science Quarterly*, 90(2) DOI: 10.1111/j.1540-6237.2009.00614.x
- UNCTAD Discussion Paper, (2012) Trade, Income Distribution and Poverty In Developing Countries: A Survey, 207, http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/osgdp20121_en.pdf (E.T.: 14.07.2015)
- UNCTAD Statistics, <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators> (E.T.: 14.07.2015)
- World Development Indicators, Word Bank, <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators> (E.T.: 14.07.2015)
- Wolfgang F. Stolper, Paul A. Samuelson, "Protection and Real Wages", *The Review of Economic Studies*, Vol:9 No:1, Kasım, 1941, sf: 58-73
- Zhu, S.C., Trefler, D. (2005) Trade inequality in Developing Countries: A General Equilibrium Analysis, *Journal of International Economics*, 65, 41-42